

PRÁVNÍ ROZHLEDY

Redakční rada

Michal Bobek
JUDr. Petr Bohata
Prof. JUDr. Karel Eliáš
Prof. JUDr. Dušan Hendrych
Prof. JUDr. Milana Hrušáková
Prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl
JUDr. Tomáš Linhart
Prof. JUDr. Pavel Šámal
Doc. JUDr. Ivana Štenglová
Prof. JUDr. Helena Válková

Z obsahu

- A. J. Bělohávek
Autonomie vůle v civilním právu, její ústavněprávní základ a upřednostnění částečné neplatnosti právního jednání před neplatností celkovou 801
- I. Smrž, T. Doležal
Regresní nároky zdravotních pojišťoven a orgánů sociálního zabezpečení při ublížení na zdraví pohledem teorie vyrovnání újmy prospěchem (*compensatio lucri cum damno*) 808
- J. Bejček
Námítka promlčení a bezdůvodné obohacení z absolutně neplatných smluv 833
- R. Šínová, L. Westphalová
K možnosti soudu nařídít účast na mimosoudních postupech podle § 474 ZŘS, a to i v kontextu rozhodnutí KS v Hradci Králové 835
- Ústavní soud České republiky
Provádění důkazu přehráním audiovizuálního záznamu; překvapivost rozhodnutí 843
- Nejvyšší soud České republiky
Nesprávné zřízení opatrovníka osobě neznámého pobytu a odpovědnost státu za škodu tím způsobenou 848
- Soudní dvůr EU
Správní spolupráce v oblasti daní 857

PRÁVNÍ ROZHLEDY

OBSAH

AKTUALITA

Novela autorského zákona II

ČLÁNKY

A. J. Bělohávek, Autonomie vůle v civilním právu, její ústavněprávní základ a upřednostnění částečné neplatnosti právního jednání před neplatností celkovou 801
 I. Smrž, T. Doležal, Regresní nároky zdravotních pojišťoven a orgánů sociálního zabezpečení při ublížení na zdraví pohledem teorie vyrovnání újmy prospěchem (*compensatio lucri cum damno*) 808
 J. Grepl, Invazivní zákrok do integrity pacienta 816
 I. Telec, Maséři podle zdravotnického nebo živnostenského práva 821
 A. Sova, Náhrada za přičlenění honebního pozemku k myslivecké honitbě 827

DISKUSE

J. Bejček, Námitka promlčení a bezdůvodné obohacení z absolutně neplatných smluv 833
 R. Šínová, L. Westphalová, K možnosti soudu nařít účast na mimosoudních postupech podle § 474 ZŘS, a to i v kontextu rozhodnutí KS v Hradci Králové 835
 T. Mališová, Glosa k rozsudku Nejvyššího soudu ohledně zřízení zástavního práva k nemovité věci, ve které se nachází rodinná domácnost 840

JUDIKATURA

SOUDY ČR

Ústavní soud České republiky: Provádění důkazu přehráním audiovizuálního záznamu; překvapivost rozhodnutí 843
 Nejvyšší soud České republiky: Výklad § 1987 odst. 2 ObčZ; započtení a nejistá či neurčitá pohledávka 846
 Nejvyšší soud České republiky: Nesprávné zřízení opatrovníka osobě neznámého pobytu a odpovědnost státu za škodu tím způsobenou 848
 Nejvyšší správní soud: Řízení motorového vozidla držitelem řidičského oprávnění, které prokazuje řidičským průkazem vydaným smluvním státem Vídeňské nebo Ženevské úmluvy, ač jej ve smyslu § 116 odst. 3 ProvPoz musí mít vyměněn za řidičský průkaz vydaný v ČR 850
 Vrchní soud v Praze: Míra přezkumu usnesení orgánu spolku v rámci řízení o zápis skutečností do spolkového rejstříku; posuzování platnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby v rejstříkovém řízení; povaha neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby 854

EVROPSKÉ SOUDNÍ INSTITUCE

Soudní dvůr EU: Správní spolupráce v oblasti daní 857

LEGISLATIVA

Pravidelná příloha I–IV

Vedoucí redaktorka: JUDr. Iva Krausová, příjem inzerce: Jana Beránková

Redakční rada: Prof. JUDr. Helena Válková (předsedkyně), Michal Bobek, JUDr. Petr Bohata, Prof. JUDr. Karel Eliáš, Prof. JUDr. Dušan Hendrych, Prof. JUDr. Milana Hrušáková, Prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, JUDr. Tomáš Linhart, Prof. JUDr. Pavel Šámal, Doc. JUDr. Ivana Štenglová
 Příloha Legislativa: Peter Mišúr

Adresa redakce: Jungmannova 750/34, 110 00 Praha 1, tel.: 273 139 210, fax: 273 139 245, e-mail: iva.krausova@beck.cz

Předplatné zajišťuje za vydavatele firma SEND Předplatné, Ve Žlízku 1800/77, Hala A3, 193 00 Praha 9 Horní Počernice, tel.: 225 985 225, mob.: 777 333 370, fax: 225 341 425, e-mail: send@send.cz, SMS: 605 202 115, http://www.send.cz. Jednotlivá čísla lze zakoupit i v knihkupectví Fortuna, Národní 16, Praha 1

Objednávky a předplatné v SR vyřizuje Magnet-Press Slovakia, s. r. o., Šustekova 10, P. O. BOX 169, 830 00 Bratislava 3, e-mail: predplatne@press.sk

Podávání novinových zásilek povolila Česká pošta, s. p., Odštepňý závod Praha č. j. nov 5458/95 ze dne 20. 12. 1995

Ev. č. MK ČR E 6507, ISSN 1210-6410

Vydává Nakladatelství C. H. Beck, s. r. o., Jungmannova 750/34, Praha 1, IČ: 24146978, DIČ: CZ24146978. Časopis vychází dvakrát měsíčně (s výjimkou července, srpna a prosince). Místo vydávání: Praha, ČR. Předplatné na rok 2021 činí 5 190 Kč, zkušební kvartální předplatné 1 390 Kč, jednotlivá čísla 280 Kč, dvojčísla 380 Kč. Cena tištěné a online verze 7 100 Kč (ceny platné pro odběratele v ČR)

Sazba: SV, spol. s r. o., Praha, Tisk: UNIPRINT, s. r. o.

Podmínky přijetí rukopisů k uveřejnění: Došlé příspěvky jsou projednávány redakční radou časopisu na základě recenzních posudků. Přijímáme výhradně původní, v jiném periodiku nepublikované příspěvky. Rukopisy je třeba zasílat nakladateli v elektronické podobě. Nevyžádaný rukopis nakladatel autorovi zpět nevrací. Rukopis je přijat k uveřejnění v okamžiku, kdy je autorovi zaslána sloupcová korektura jeho příspěvku. Tímto okamžikem nabývá nakladatel výhradní licenci k rozmnožování a rozšiřování díla v jím vydávaných časopisech, na nosičích CD nebo prostřednictvím internetu. Odměna za udělení licence je poskytnuta jednorázově do dvou týdnů po uveřejnění příspěvku v příslušném čísle časopisu a její výše je určena redakčním sazebníkem, který stanoví nakladatel a který zahrnuje i odměnu za případné vydání v elektronické podobě. K jakémukoliv vydání příspěvku v časopisecké nebo elektronické podobě je vždy třeba předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Upozornění: Všechna práva vyhrazena. Přetisk a jiná užití díla nebo jeho části, včetně zařazení díla do elektronické databáze, jsou zakázány. Ochrana autorského práva k dílu platí i pro jeho části, jakož i pro právní věty odvozené ze soudních rozhodnutí a pro autorsky upravená soudní rozhodnutí. Autorské právo k tomuto časopisu jako dílu soubornému a k dílům do něj zařazeným vykonává nakladatel. Právo na ochranu před nekalou soutěží zůstává nedotčeno.

PRÁVNÍ ROZHLEDY

ČLÁNKY

Autonomie vůle v civilním právu, její ústavněprávní základ a upřednostnění částečné neplatnosti právního jednání před neplatností celkovou

prof. Dr. Alexander J. Bělohlávek, Praha, Ostrava, Plzeň, Varšava*

Význam autonomie vůle stran má ústavněprávní základ. Změna v občanskoprávní úpravě výkladových pravidel právního jednání ohledně preference částečné neplatnosti jednání před neplatností úplnou (§ 576 ObčZ ve srovnání s § 41 ObčZ 1964) má zpřesňující charakter. Klade však větší nároky na rozhodovací praxi soudů.

I. Úvod

Z obecného hlediska klade občanské právo značný důraz na zásadu autonomie vůle, stejně jako jsou obecně zjevné navazující použitelné zásady občanského práva, např. zásada *in favorem negotii*, tedy upřednostnění platnosti právního jednání. Jakkoli by se tedy měl institut neplatnosti právního jednání použít teprve po vyčerpání všech prostředků ve prospěch platnosti právního jednání, je zřejmé, že v některých případech platnost zachovat nelze. Předtím, než soud přistoupí ke zjištění neplatnosti právního jednání jako celku, je ovšem třeba zkoumat možnost zachování alespoň části právního jednání. Je-li to s ohledem na všechny relevantní okolnosti, zejména na vůli stran, možné, měla by platná část právního jednání obstát samostatně i v případě, kdy je určitá část právního jednání stížena neplatností. Praxe ovšem v této souvislosti až příliš často naráží na řadu překážek. Jde přitom o přetrvávající a dlouhodobý problém, kde se praxe zjevně střetává s doktrinárním pojetím, posuny ve výkladové praxi a tendencemi posilujícími důraz na autonomii vůle na straně jedné a přístup aplikované praxe ve smyslu soudního rozhodování. Tento problém lze pravděpodobně nazvat problémem generačním.

II. Ústavněprávní východiska autonomie vůle

Problematika prosazování autonomie vůle se opírá především o vazbu jednotlivce na stát. Tuto vazbu lze totiž ve vztahu k autonomii vůle považovat za zásadní. Sotva je totiž možné hovořit o autonomii vůle např. ve vztahu k autoritářským či totalistickým státům. Jde tedy o otázku funkčnosti systému, v níž se obrazí míra demokracie. Ústavněprávní východisko pro vymezení vztahu jednot-

livce a státu lze nalézt především v čl. 1 Ústavy, který vyjadřuje princip priority občana před státem.¹ Stát se zavazuje uznávat jednotlivce a ctít jeho práva a svobody.

Stát respektující roli jednotlivce se vzdává ambice regulovat veškeré právní vztahy a ponechává široký prostor jednotlivcům, aby si vzájemná práva a povinnosti navzájem vytvářeli podle vlastní vůle, se specifickým obsahem odpovídajícím jejich vůli. Je to tedy stát, který se dostává do pozice (pouhého) garanta ochrany autonomie vůle, a to jak proti zásahům třetích osob, tak v zásadě i proti svým vlastním zásahům, které by představovaly excés nad rámec ústavněprávních limitů a prostoru vymezeného pro působení veřejné moci, a to až již kterékoli z jejích složek. Stát sám tedy zasahuje do autonomie vůle pouze v případech odůvodněného veřejného zájmu a pokud je zásah přiměřený s ohledem na cíl, jehož má být takovým zásahem dosaženo.² Právě v tomto ohledu se jeví nezastupitelné oddělení moci soudní od moci výkonné, jakož i zákonodárné. Je to právě moc soudní, která by z pohledu zásady vyjádřené v čl. 1 Ústavy měla přistupovat k určování neplatnosti (celého) právního jednání jen výjimečně a maximálně vyváženě. Praxe žel ukazuje spíše přístup opačný, byť generalizace jistě není možná.

Toto vytváří (a zajišťuje) prostor pro soukromoprávní vztahy. Omezená ingerence státu do soukromoprávních vztahů se projevuje v principech regulování právních vztahů pomocí platného práva. Stát upravuje soukromoprávní vztahy *nepřímo*, tj. *stanovením obecných pravidel chování mezi účastníky, které účastníci svým vlastním aktivním jednáním konkretizují a současně uvádějí v život*.³ Uvedená zásada je zakotvena v čl. 2 odst. 4 Ústavy, který stanoví, že

* Autor působí na katedře práva Ekonomické fakulty VŠB Technické univerzity Ostrava, je vedoucím katedry mezinárodního práva Fakulty práva a veřejné správy Univerzity Collegium Humanum Varšava, profesorem na katedře mezinárodního práva Fakulty právnické ZČU v Plzni a je advokátem a rozhodcem.

1) Srov. např. nálezy ÚS ze 14. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03.

2) Srov. např. nálezy ÚS z 3. 8. 2011, sp. zn. II. ÚS 3381/10.

3) *Hurdík, J. Autonomie vůle*, in *Hendrych, D. et al. Právníký slovník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.